

อาเซียน

ประชาคมในมิติวัฒนธรรม
ความขัดแย้ง และความหวัง

เอกสารวิชาการลำดับที่ 104

อาเซียน :

ประชาคมในมิติวัฒนธรรม ความขัดแย้ง และความหวัง

บรรณาธิการ	ศรัณย์ วงศ์จิตร
กองบรรณาธิการ	อลิสสา สันตสมบัติ
พิสูจน์อักษร	สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ
ออกแบบปก	สกลชนก เผื่อนพงษ์
รูปเล่ม	เด็ดเดี่ยว เทล่าสินชัย
พิมพ์ครั้งแรก	ตุลาคม 2557
จำนวน	2,000 เล่ม
ราคา	180 บาท
ประสานงานการจัดพิมพ์	รุ่งตะวัน อ่วมอินทร์, ธนิตตา ธนสิริกุลวงศ์
จัดพิมพ์โดย	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทรศัพท์ 02-880-9429 โทรสาร 02-880-9332
พิมพ์ที่	หจก.ภาพพิมพ์ โทรศัพท์ 02-433-0026-7
จัดจำหน่าย	สายส่งศึกษา บริษัท เคสிடไทย จำกัด โทรศัพท์ 02-226-9536-9

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

อาเซียน : ประชาคมในมิติวัฒนธรรม ความขัดแย้ง และความหวัง/ศรัณย์ วงศ์จิตร :
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2557.
240 หน้า (เอกสารวิชาการลำดับที่ 104)

1. วัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. 2. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ -- ความเป็นอยู่
และประเพณี 3. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ -- แง่สังคม. 4. กลุ่มประเทศอาเซียน --
แง่สังคม 5. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ -- อารยธรรม -- การประชุม I. ศรัณย์ วงศ์จิตร :
บรรณาธิการ. III. ชื่อเรื่อง.

DS509.3

ISBN : 978-616-7154-24-4

อาเซียน

ประชาคมในมิติวัฒนธรรม
ความขัดแย้ง และความหวัง

สุรินทร์ พิศสุวรรณ

เจตนา นาควัชระ

ธงชัย วินิจจะกุล

ปีเตอร์ ครอว์เฟิร์ด

ชยันต์ วรรณะภูทิ

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร์

คำนำ

โครงการเอกสารทางวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นองค์การมหาชน ซึ่งเป็นหน่วยงานของ รัฐในกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์ฯ เริ่มดำเนินการ ในฐานะองค์การมหาชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยมีภารกิจหลักในการ เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยด้านมานุษยวิทยา มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ ในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้วงวิชาการ เพื่อนำไปสู่การสร้าง และสะสมความรู้และเป็นมรดกทางสติปัญญาสำหรับสังคมไทยและเพื่อน ร่วมโลก นอกจากนั้นศูนย์ฯ ยังมีการดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ วงการวิชาการและสาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ

โครงการจัดพิมพ์เอกสารวิชาการ เกิดขึ้นด้วยความตระหนักว่า หนังสือดีมีคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งต่อวงการวิชาการ หากเราต้องการ นักวิชาการที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีจริยธรรมที่มั่นคง และมีความ รับผิดชอบต่อสังคม สามารถรังสรรค์งานที่มีคุณค่าต่อเพื่อนมนุษย์ สังคมไทย จำเป็นต้องมีการสร้างและเผยแพร่ผลงานที่มีคุณภาพในสาขาความรู้ต่าง ๆ อีก เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นตัวอย่างของงานที่กระตุน ทำหายความคิด และเป็น แรงบันดาลใจให้มีการสร้างนักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง และหาก สังคมไทยปรารถนาที่จะเป็นสังคมอุดมปัญญา เราก็จำเป็นต้องมีคลังความรู้ ที่มีปริมาณล้นที่กว้างขวาง มีความลึกและหนักแน่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการ

ตัดสินใจเมื่อสังคมเผชิญปัญหาและภาวะวิกฤตต่างๆ การบรรลุเป้าหมาย
ข้างต้น ยังเป็นหนทางที่ยาวไกล

หนังสือที่จัดพิมพ์ในโครงการมีที่มาจากหลากหลาย มีขอบเขตเนื้อหา
กว้างขวาง ส่วนหนึ่งเป็นการรวบรวมจากบทความที่นำเสนอในงานประชุม
วิชาการทางมนุษยวิทยา เพื่อสนับสนุนให้มีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้
ความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการ และเปิดโอกาสให้นักวิชาการรุ่นใหม่ได้เสนอ
ผลงาน เอกสารวิชาการบางส่วนเป็นผลงานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพดี
หรืองานเขียนที่ให้ข้อมูลหรือข้อคิดที่มีคุณค่า นอกจากนั้นศูนย์ฯ ยังสนับสนุน
ให้มีการพิมพ์งานแปลในชุดโครงการนักคิดและความคิด เพื่อให้มีหนังสือ
ภาษาไทยที่อธิบายแนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมของนักคิดคนสำคัญ
ของโลก รวมทั้งสนับสนุนการพิมพ์ผลงานในเชิงตำรามนุษยวิทยา สำหรับ
ให้นักศึกษาใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเบื้องต้น รวมทั้งผู้อ่านทั่วไปที่
ต้องการหนังสือแนะนำความคิดในเบื้องต้นด้วย

ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร (องค์การมหาชน) มีความหวังว่า ผลงานที่
เราจัดพิมพ์ในโครงการนี้ จะเป็นวิถีทางไปสู่การสร้างความสำเร็จต่อความ
แตกต่างหลากหลายของผู้คนในวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความเห็นอก
เห็นใจ เคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ ลบล้างอคติทางเชื้อชาติ ศาสนา
และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รวมทั้งสนองตอบความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่าน
และเติมเต็มความปรารถนาที่จะค้นหาความหมายของความเป็นมนุษย์

บทนำ

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 12 เมื่อปี ค.ศ. 2007 บรรดาผู้นำประเทศสมาชิกได้ลงนามในปฏิญญาเซบู (Cebu Declaration) เพื่อเร่งรัดให้เกิด “ประชาคมอาเซียน” ขึ้นภายในปี ค.ศ. 2015 สิบเดือนหลังจากนั้น ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 13 ที่จัดขึ้น ณ ประเทศสิงคโปร์ บรรดาผู้นำประเทศสมาชิกได้เห็นพ้องต้องกันที่จะพัฒนาแผนงานเพื่อการก่อตั้งประชาสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC)

แผนงานก่อตั้งประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หรือ ASEAN) จากองค์กรที่เน้นบทบาทในการต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ในทศวรรษ 1960 และบทบาทด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและความมั่นคงในภูมิภาคในยุคหลังสงครามเย็น ได้ก้าวมาสู่การให้ความสำคัญในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของภูมิภาค การขยายโอกาสทางการศึกษาและการจ้างงาน สวัสดิการทางสังคมและความมั่นคงทางอาหาร การตระหนักในความสำคัญของสิทธิ การคุ้มครองทรัพยากร ความยุติธรรมทางสังคม การเคารพและยอมรับในอัตลักษณ์ท้องถิ่น รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

กล่าวได้ว่า แผนงานสำหรับประชาคมสังคม-วัฒนธรรม อาเซียน เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงอิทธิพลของการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับประชาคมโลก ที่เรียกร้องความยั่งยืนทางทรัพยากร ความเท่าเทียมทางการศึกษา ความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส

นอกจากนี้ การมุ่งที่จะสร้างอัตลักษณ์ร่วมของภูมิภาค ยังสะท้อนถึงความพยายามในการลดความขัดแย้งระหว่างชาติสมาชิก ซึ่งสัมพันธ์กับอุดมการณ์ชาตินิยม

อย่างไรก็ดี วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนซึ่งสะท้อนถึงความหวังในอนาคตของภูมิภาค ก็ถูกท้าทายโดยความเป็นจริงที่ซับซ้อนในหลายกรณี รากเหง้าทางประวัติศาสตร์ยังคงส่งอิทธิพลต่อความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างชาติต่างๆ ในภูมิภาค ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานอพยพ และกลุ่มคนซึ่งไร้สิทธิ์ไม่มีเสียง ยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ ในการเข้าถึงโอกาสอันเท่าเทียมกับคนอื่นๆ

หนังสือ อาเซียน: ประชาคมในมิติวัฒนธรรม ความขัดแย้ง และความหวัง เป็นการรวมบทปาฐกถาจากการประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 10 ที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 28-30 มีนาคม 2555 โดยชื่อของหนังสือเล่มนี้ก็มาจากชื่อของงานประชุมในครั้งนั้นเอง ทั้งนี้ ทั้งการประชุมและหนังสือเล่มนี้ มีขึ้นก็เพื่อทำความเข้าใจพลวัตทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค อีกทั้งเพื่อเผยให้เห็นฐานรากของความตึงเครียดทางการเมือง ข้อถกเถียงทางวัฒนธรรม และความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ผ่านความรู้จากการวิจัยทางมานุษยวิทยาในภูมิภาค และเพื่อร่วมสร้างบทสนทนา ว่าด้วยความหวังเกี่ยวกับอนาคตของภูมิภาคทั้งหมดนี้ คือ คำถามและความใฝ่รู้ทางมานุษยวิทยาต่อการทำความเข้าใจในบทบาทของอาเซียนกับภาพชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้คนในระดับภูมิภาค

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการเริ่มต้นครั้งนี้จะเป็นหมุดหมายหนึ่งที่สำคัญต่อทั้งการศึกษาวิจัยและการสร้างวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันในระดับภูมิภาคได้ในอนาคต

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

สารบัญ

คำนำ	5
บทนำ	7
วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรม สุรินทร์ พิศสุวรรณ	15
เพราะรักจึงสมัครเข้ามาร่วม : อาเซียนฉบับสามัญชน เจตนา นาควัชระ	41
“ประวัติศาสตร์อันตราย” ในอุษาคเนย์ ธงชัย วินิจจะกุล	83
ประสบการณ์ “ประชาคมทางวัฒนธรรม” จากยุโรป ปีเตอร์ ครอว์เฟิร์ต	103
มานุษยวิทยาและมรรควิธีในการทำความเข้าใจอาเซียน ชยันต์ วรรณะภูติ	131
ประวัติศาสตร์ของ “ความหวัง” ในภูมิภาคอาเซียน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	155
เสวนาส่งท้ายการประชุม บริตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์	197
ประวัติองค์กรปาฐก	231